

Результати президентських виборів у Бразилії

А. Гриценко, центр зовнішньополітичних досліджень НІСД

Охарактеризовано ключові напрями майбутньої політики новообраного президента Бразилії Луїза Інасіу Лули да Сілви. Визначено перспективні вектори нової зовнішньополітичної спрямованості Бразилії. Проаналізовано можливості розвитку двосторонніх українсько-бразильських відносин.

Висновки

1. Ключові питання, які будуть пріоритетними у внутрішньополітичному порядку денному Бразилії за президента Луїза Інасіу Лули да Сілви – економіко-соціальні та екологічні. Він обіцяє скасувати обмеження держвидатків, припинити приватизацію, збільшити податки для багатих та розширити практику «вертолітних грошей» – збільшити вчетверо соціальні виплати бідним, надати більше підтримки студентам та безробітним. У питаннях захисту природи Лула обіцяє викоринити незаконний видобуток ресурсів та вирубування лісу в Амазонії, а також залучити до захисту лісів європейські фонди та боротися з викидами CO₂.

2. Імовірна певна трансформація зовнішньополітичного курсу Бразилії. Можна очікувати більшої залученості Бразилії до розв'язання завдань глобального порядку денного, що буде мотивовано бажанням реабілітувати та підвищити авторитет держави на світовій арені. Значну увагу приділятимуть інтеграційним об'єднанням – як регіональним (МЕРКОСУР¹ та СЕЛАК²), так і міжрегіональним (БРІКС³). Прагнутимуть підтримувати відносини як зі США та ЄС, так і з КНР.

3. Обрання президентом Лули да Сілви, який є більш поміркованим, менш ексцентричним та менш непримиренним політиком у порівнянні з Болсонару, створює шанс для України перезавантажити двосторонні українсько-бразильські відносини. Водночас нейтральна позиція нової бразильської влади щодо російсько-української війни, найімовірніше, не зміниться і Бразилія дотримуватиметься

¹ Економічний союз у Південній Америці, об'єднує Аргентину, Бразилію, Парагвай, Уругвай та Венесуелу; як асоційованих членів — Чилі, Болівію, Перу, Колумбію та Еквадор.

² Спільнота країн Латинської Америки та Карибського басейну, завданням якої є їх інтеграція; Бразилія припинила членство в організації в січні 2020 р.

³ Форум, що об'єднує Бразилію, Росію, Індію, Китай та Південну Африку.

автономного від Заходу курсу щодо цього питання.

У Федеративній Республіці Бразилії 31 жовтня 2022 р. відбувся другий тур президентських виборів. За пост президента боролися двоє кандидатів: чинний президент Жаїр Болсонару від Ліберальної партії та лідер бразильських лівих – експрезидент Лула да Сілва від Робітничої партії. Лула з невеликою перевагою переміг на виборах і втретє став президентом. Як оголосив Верховний виборчий суд Бразилії, у другому турі Лула набрав 50,85 % голосів, а Жаїр Болсонару – 49,15 %. Це була боротьба не просто двох політичних ворогів чи різних політичних таборів, а двох полярних ідеологій. Незначна різниця результатів демонструє колосальну поляризацію бразильського суспільства, що є серйозним викликом для нового лідера – йому належить об'єднати Бразилію.

Новообраний президент Бразилії Луїз Інасіо да Сілва, або Лула – соціаліст, колишній лідер робітничого руху, один із засновників Робітничої партії та колишній президент (2003–2010 рр.).

Попри заплямовану корупційним скандалом репутацію, Лула досі є дуже популярним політиком серед бразильців, оскільки асоціюється з епохою процвітання Бразилії, коли через високі ціни на основні статті бразильського експорту загальний рівень життя в країні стрімко зріс. Лула да Сілва під час своєї каденції проводив політику, яку бідний та нижчий середній клас сприймав як таку, що відповідає їхнім інтересам.

За роки політичного життя Лула запам'ятався не лише успішною боротьбою з бідністю, а отже – епохою економічного розквіту, а й посиленням ролі Бразилії на міжнародній арені та активною участю в заснуванні БРІКС, УНАСУР⁴ та СЕЛАК. Регіональна інтеграція буде одним з пріоритетних напрямів розвитку бразильської зовнішньої політики під час президентства Лули да Сілви. Основною метою при цьому буде реабілітація іміджу Бразилії, зіпсованого екстравагантністю Болсонару, і далі її просування як регіональної держави та одного із центрів сили.

Важливим буде відродження тісних зв'язків зі Сполученими Штатами Америки та Європейським союзом, що істотно погіршились за президентства Болсонару. Відносини зі США було зіпсовано через підтримку Болсонару попередньої адміністрації Трампа й тісні зв'язки з Республіканською партією США.

ЄС, особливо Франція та Німеччина, категорично засуджували руйнівну екологічну політику в тропічних лісах Амазонії. Оскільки 63 % Амазонії належить до бразильської території, політика саме Бразилії створює вирішальний вплив на безпеку цих лісів. Вирублення зелених масивів у бразильській частині збільшилася

⁴ Союз південноамериканських націй, інтеграційне об'єднання, засноване 12 державами Південної Америки; наразі більшість учасників з нього вийшла.

більш ніж удвічі останніми роками. Болсонару, тісно пов'язаний з аграрним лобі, після приходу до влади суттєво послабив законодавство щодо захисту довкілля задля перетворення «легенів планети» на сільськогосподарські угіддя. Понад те – Болсонару підтримував збільшення контролю над Амазонією Збройними силами Бразилії.

Лула да Сілва висловлював протилежний погляд щодо питання Амазонії та екологічної політики Бразилії. У межах європейського турне восени минулого року Лула мав зустріч з французьким президентом Еммануелем Макроном, під час якої підтвердив прихильність до боротьби зі зміною клімату та збереження амазонської екосистеми. Протягом президентської кампанії Лула обіцяв викоринити незаконний видобуток ресурсів та вирубування амазонських лісів, а також залучити до їх захисту європейські фонди та боротися з викидами CO₂.

Імовірно, відновиться співпраця Бразилії з КНР як у багатосторонніх форматах (зокрема БРІКС), так й у двосторонньому вимірі. Відносини між Бразилією та Китаєм було зіпсовано через висловлювання Болсонару про походження коронавірусу, який, на його думку, цілком міг бути «китайською хімічною зброєю».

Китай є найбільшим торговельно-економічним партнером Бразилії (2020 р. Китай був найактивнішим напрямом бразильського експорту з часткою 32 % та обсягом у 67 млрд дол., а також найпотужнішим джерелом імпорту товарів на бразильський ринок з часткою 22 % та обсягом у 36 млрд дол.).

За президентства Болсонару двосторонні відносини з РФ поліпшились не тільки через особисті симпатії бразильського президента до очільника Кремля. Бразилія намагалася використати дружні відносини з РФ як тригер щодо Вашингтону: підтримуючи комунікацію з Кремлем, Болсонару сподівався привернути увагу американської адміністрації та в перспективі змінити ставлення США до Бразилії на краще.

РФ є та, найімовірніше, і далі буде важливим торговельним партнером для Бразилії. Зайнявши нейтральну позицію і не підтримавши санкційну політику щодо РФ, Болсонару спробував забезпечити економіку Бразилії в тих галузях, де вона залежить від російського імпорту, зокрема в сільському господарстві. Цей сектор структурно залежить від імпорту добрив, які широко використовують для вирощування сої та кукурудзи. Бразильські компанії 2021 р. імпортували з Росії 62 % від загального обсягу ввезених добрив.

Складність імпорту добрив з Росії через зростання цін на міжнародному ринку та через запровадження економічних санкцій негативно впливає на врожаї сої та кукурудзи в Бразилії, підвищуючи собівартість цих товарів. Зростання виробничих витрат може перешкоджати постачанню продукції на міжнародний ринок, знижуючи обсяги експорту та конкурентоспроможність бразильського сільськогосподарського сектору. У квітні 2022 р. Болсонару подякував російському

лідерові, який гарантував безпеку постачань добрив.

Другим важливим імпортом товаром є дизельне паливо. Ще в липні Болсонару повідомив, що Бразилія досягла угоди з Росією щодо його постачання у значних обсягах. Тим часом Бразилія, яка посідає дев'яте місце у світі з видобутку нафти, відмовилася його збільшувати на тлі зростання світових цін. Проте наразі країна стикається зі зростанням вартості палива, переважно пов'язаним з браком власних потужностей для нафтоперероблення. Болсонару також відмовився підтримати ініціативу G7 щодо встановлення «стелі» цін на російську нафту. Є велика ймовірність того, що Лула да Сілва збереже економічно-торговельну взаємодію з РФ з огляду на важливість деяких російських товарів.

При цьому можливе дистанціювання від Росії в політичних питаннях, зокрема через заклики Лули про ліквідацію права вето для постійних членів РБ ООН, проти чого категорично виступає Москва. Лула да Сілва активно просуватиме ініціативу реформування РБ ООН та кандидатуру Бразилії як одного з постійних членів, що мотивоване бажанням підвищити авторитет і статус держави на міжнародній арені.

Лула да Сілва неодноразово засуджував вторгнення РФ до України, і можна очікувати більш визначеної риторики та критики Бразилії в бік Москви. Це можливе в контексті майбутніх зусиль Лули стосовно зміцнення міжнародних позицій держави та позиціонування Бразилії як відповідального лідера, що поважає норми міжнародного права. Водночас істотних змін у політиці Бразилії в цьому питанні, найпевніше, не відбудеться, оскільки нейтралітет та невтручання є традиційною політикою для держави в контексті міжнародних позарегіональних конфліктів.

Хоча Лула засуджував дії російського керівництва стосовно України, у своєму інтерв'ю для «Time»⁵ він заявив, що винуватцем війни є не тільки Росія, але й США та ЄС: вони мали б гарантувати Москві, що Україна ніколи не стане членом НАТО, оскільки саме перспектива інтеграції України до Альянсу і стала причиною російського вторгнення. Лула також звинуватив Володимира Зеленського, стверджуючи, що якби Президент України «справді не хотів війни, то сів би за стіл переговорів з Путіним».

Певною мірою таку позицію можна розглядати як спробу Лули продемонструвати, що, попри відкритість до співпраці зі світовими гравцями, Бразилія вестиме автономний, самостійний зовнішньополітичний курс та не йтиме у фарватері США чи Китаю.

⁵ Див.: URL: <https://time.com/6173232/lula-da-silva-transcript/>